

что воспитывать нравственные ценности у младших школьников необходимо на принципах духовности, гуманизма, культуры. Акцентируется внимание на важности воспитания таких ценностей, как Добро, Любовь, Жизнь, Честность, при этом в воспитательном процессе должны доминировать любовь и уважение к ребенку, а также необходимо создать благоприятные условия для его гармоничного развития.

Ключевые слова: нравственные ценности, духовность, педагогика духовности, гуманистическая педагогика.

Varivoda N. A.

THE PROBLEM OF EDUCATION OF THE SPIRITUAL-MORAL VALUES
OF YOUNG SCHOOLCHILDREN IN THE SURVEYS OF MODERN SCIENTISTS

The article considers the views of modern foreign and native scientists regarding the development of the spiritual sphere of an individual. It is pointed out that the problem of overcoming negative changes in the value system of modern children is urgent, as modern junior schoolchildren are the future of our state. It is noted that moral values of younger schoolchildren are to be developed on the principles of spirituality, humanism, and culture. Attention is focused on the importance of teaching children such values as Goodness, Love, Life, Honesty, while the educational process should be dominated by love and respect for the child, as well as the need to create favorable conditions for its harmonious development.

The peculiarity of interpersonal relations, characteristic of the existing super-industrial socio-technical system, is the depreciation of the role of feelings, faith, love, ideals, indifferent attitude to good and evil, beautiful and ugly, sin and punishment. Thus, the mind replaces spirituality, and knowledge and information displace moral values. And, unfortunately, such phenomena are common for the modern generation of primary school students. The future of mankind depends on a value system that will be formed in their minds today. Both native and foreign scientists agree that the educational process should be aimed not only at intellectual development, but also at the cultivation of such moral values as life, love for people and nature, kindness, honesty, dignity, since moral values are undoubtedly one of the most important components of the inner world of an individual.

Key words: moral values, spirituality, teaching spirituality, humanistic pedagogy.

Рецензент: Слюсаренко Н.В.

УДК 37.013.77:37.015.31

Васильківський І. П.*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ
ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядаються психолого-педагогічні особливості процесу виховання емоційного інтелекту учнів середнього шкільного віку в закладах середньої освіти. Проаналізовано вікові особливості психологічних новоутворень, соціальна ситуація розвитку підлітків та визначено умови розвитку емоційного інтелекту через процес виховання саме в цій віковій групі учнів. Зазначено оптимальні методи та форми процесу формування структурних складових емоційного інтелекту. Показано роль закладів середньої освіти у вихованні емоційної грамотності учнів нової української школи.

Ключові слова: емоційний інтелект, EI, EQ, SEL, емоційне та соціальне навчання, емоційна компетентність, виховання емоційного інтелекту, підлітки, учні середнього шкільного віку.

Ефективне виховання вимагає більшого, ніж інтелектуальне керівництво над підопічним. Емоційна безграмотність і відсутність розвиненої емоційно-вольової сфери, емоційної розумності й емпатійних навичок в учнів ускладнює загальний процес

*© Васильківський І. П.

соціалізації та не дає в процесі виховання сприяти максимальному розвитку особистості. Одна з умов вирішення цієї проблеми – впровадження соціального та емоційного навчання (далі – SEL) і формування емоційного інтелекту (далі – EI) учнів у закладах середньої освіти.

Слід зазначити, що підлітковий вік – це стан підвищеної емоційної чутливості, пошук себе через посилене абстрактно-логічне мислення, що тісно пов'язане зі здатністю людини виявляти неочевидні факти та їх зв'язки. Цей віковий період є сензитивним для формування багатьох компонентів, зокрема EI людини. Планомірно та цілеспрямовано впливати на емоційну свідомість і емоційність у поведінці підлітків необхідно для формування парціальних структур (емоційна обізнаність, емоційна саморегуляція, емпатія та ін.) емоційної компетентності, тим самим розвиваючи інтегральний показник EI особистості. Здатність розуміти відносини особистості, що репрезентовані в емоціях, і керувати емоційною сферою на базі прийняття рішень сприяє соціальній адаптивності особистості учня, що здійснює фасилітаційний вплив на формування цілісної, гармонійної особистості.

Урахування психолого-педагогічних особливостей формування EI в учнів середнього шкільного віку викликано об'єктивними віковими закономірностями розвитку підлітків і необхідними умовами, методологією формування особистості шляхом навчання та виховання, які фахівець використовує під час освітнього процесу. Тому обґрунтування та виокремлення психолого-педагогічних особливостей розвитку EI через навчання та виховання є актуальним і необхідним для практичної роботи педагогічних працівників для формування ключових компетентностей і наскрізних умінь учня нової української школи [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про переважну більшість як фундаментальних, так і практичних досліджень EI особистості, що проведені зарубіжними вченими (Дж. Мейер, П. Селовей, Д. Карузо, Д. Гоулман, Дж. Готтман, Дж. Деклер, Р. Бар-Он, Г. Гарднер М. Еліас, Г. Гейер, М Зейднер, Г. Метьюз, Р. Робертс, К. Петрідес, Е. Фернхем, Х. Вайсбах, У. Дакс та ін.). Українськими та російськими науковцями, які досліджували EI, є: Д. Люсін, І. Андреева, І. Єгоров, А. Петровська, С. Деревянко, Е. Носенко, Н. Коврига, М. Манойлова, О. Власова, Т. Березовська, Т. Бабаєва, М. Грязнова, Л.М. Новікова, Ю. Бреус та ін.

Мета статті – визначити та проаналізувати психологічні й педагогічні особливості виховання емоційного інтелекту учнів підліткового віку в закладах середньої освіти.

Виховання як психологічне явище передбачає ступеневу стимуляцію різних типів психічної активності, серед яких емоційні займають провідну позицію. Мисленнєві процеси, міркування та роздуми є лише початковою умовою становлення стійких якостей особистості. Емоційне ставлення активізує переживання та почуття вихованця, апелює до власного «Я» та оточення, з яким ми взаємодіємо. Емоційно-вольова сфера спрямована на активізацію та розвиток саморегулятивної активності вихованця як суб'єкта власної життєдіяльності. Тому планомірність, цілеспрямованість виховних впливів на свідомість і поведінку особистості має передбачати емоційно-збагачувальні прийоми та ситуації, які б забезпечували всі умови для інтеріоризації виховних впливів з метою формування мотивів, інтересів, ідеалів, світогляду й настанов особистості учня.

Особливості розвитку підлітка детермінуються психічним і соціальним розвитком, потребами, мотивами та актуальними суперечностями підліткового віку. Починаючи з 5-го і закінчуючи 9-м класом, провідною діяльністю підлітка є інтимно-особистісне спілкування (Д. Ельконін, І. Кулагіна) та суспільно-значуща діяльність (В. Давидов). У процесі суспільно-значущої діяльності в підлітків формується відповідальне ставлення до праці, до колективу, суспільна активність тощо. Інтимно-особистісне спілкування зумовлено актуалізацією потреби власної ідентичності та автономності, що реалізовується зіставленням власних понять, думок, переконань, цінностей, намірів з іншими однолітками для формування власної самосвідомості. Усі ці новоутворення

призводять до виникнення в підлітків рефлексії власної поведінки всередині різних колективних та особистісних взаємин, формування вміння оцінювати свою поведінку і своє «Я» за певними критеріями. Рефлексія власного «Я» є збагачувальним механізмом емоційного світу підлітка у прийнятті рішень та в побутових моделях поведінки на базі здобутого досвіду.

І. Булах акцентує на активному «зростанні» особистості підлітка через такі новоутворення: ціннісне самоусвідомлення власного «Я», нормативно-ціннісне ставлення до власного «Я», осмислення й емоційне переживання власних вільних дій. Базовою засадою особистісного зростання підлітка є самосвідомість [9]. В емоційній сфері превалює нормативно-ціннісне самоствавлення, що відповідає за процес саморегуляції особистості через такі якості, як совість, честь, гідність і відповідальність.

Л. Виготський специфічним новоутворенням підліткового віку вважає почуття дорослості. Це суб'єктивне переживання готовності бути повноправним учасником соціального життя, що виявляється в наслідуванні зовнішніх проявів поведінки дорослих, орієнтуванні на якості дорослих, у розвитку соціальної зрілості, інтелектуальній дорослості [9].

Ж. Піаже зазначає, що основним детермінантом розвитку самосвідомості підлітка є прагнення до самопізнання, зміст якого виявляється в індивідуалізації. Когнітивний розвиток характеризується поступовим переходом від конкретного мислення до абстрактно-логічного та використання метакогнітивних почуттів, навичок [7]. Саме метакогнітивні почуття й навички дозволяють аналізувати власні мисленнєві стратегії та управляти власною поведінкою. Така особливість розвитку особистості підлітка визначає її самозбагачення через самоусвідомлення.

У підлітковому віці у вихованців підвищена емоційна чутливість і посилене абстрактно-логічне мислення. Це зумовлює можливість використання непрямих виховних впливів – підтексту, до якого вихованці меншого віку просто не чутливі. Дієвим є переконання в необхідності діяти відповідно до норм і правил, підтримання бажання стати дорослим, активізація розвитку розумових здібностей, трудових умінь і навичок прагнення до морального й етичного зростання, стимулювання потреби в самопізнанні та самовизначенні, оцінювання діяльності й поведінки [9].

Отже, психологічними особливостями розвитку особистості підлітка є процес ідентифікації, самосвідомості, побудови метакогнітивних стратегій та навичок, саморефлексія. Урахування та розуміння педагогом цих психологічних особливостей необхідне при побудові траєкторії навчальної та виховної роботи щодо формування ЕІ у процесі навчання, виховних годин, тренінгової діяльності та просвіти учнів і батьків.

Педагогічною особливістю розвитку ЕІ в закладах освіти є те, що ЕІ розглядається через поняття «емоційна компетентність», і їх у контексті навчання та виховання слід розглядати як взаємопов'язані, оскільки емоційний інтелект розглядається в досвіді особистості як репертуар емоційних знань і вмінь, доступних для індивіда з метою подолання вимог середовища. І. Андреева зазначає, що дослідження показали можливість довільного підвищення як інтегрального, так і окремих компонентів емоційного інтелекту за допомогою тренінгових програм. Результати емпіричних досліджень Т. Березовської підтверджують можливість розвитку емоційного інтелекту шляхом спеціально організованого навчання та виховання. Установлено, що таке навчання розширює емоційну усвідомленість школярів, зокрема у хлопців – розвиток здібності розпізнавати емоції інших та емпатію, у дівчат – довільність в управлінні емоційної сфери [1].

Формування ЕІ у процесі виховання передбачає використання відповідних методів і форм виховної діяльності, які враховують психологічні особливості певного віку. У контексті виховання доцільно використовувати змішані моделі, побудовані на формуванні особистісних рис, які безпосередньо пов'язані з емоційним функціонуванням особистості. Прикладом є змішані моделі ЕІ К. Петридеса

та Е. Фернхема, Р. Бар-Она, Д. Гоулмана, Д. Люсіна. Дослідники пропонують розвивати суб'єктивність емоційного досвіду особистості, риси та якості як парціальні динамічні структури ЕІ. Це можуть бути здатність до розуміння емоцій та управління ними, загальна спрямованість особистості на емоційну сферу інших і власну, схильність до психологічного аналізу емоційної поведінки та цінності емоцій і почуттів в житті людини, асертивність, оптимізм тощо. Відповідно ЕІ можливо описати як конструкт з подвійною природою: когнітивні здібності та особистісні риси, якості та індивідуально-типологічні властивості.

На прикладі моделі ЕІ Г. Гарднера, яка включає міжособистісний і внутрішньоособистісний ЕІ [6], можна диференціювати форми й методи виховної роботи відповідно до структури ЕІ, яка формується в учнів. Міжособистісні якості та риси ЕІ слід формувати у процесі взаємодії в малих групах, парах, у роботі в командах, виконанні групових проектів, тренінгів тощо. Внутрішньоособистісні – з використанням індивідуалізованих методик виховання, прийомів розвитку саморегуляції, самоконтролю і самооцінки, застосування методик рефлексії, формування здібностей до рефлексивного мислення, метапізнання, розвиток інтуїтивних здібностей учнів.

Більшість дослідників дійшли висновку, що до найбільш продуктивних методів розвитку ЕІ належать гра, арт-методи, тренінги, дискусійні методи, моделювання, програвання ролей, зворотній зв'язок, демонстрація та проектування, інтерактивні презентації, мозковий штурм, аналіз історій і ситуацій.

Слід наголосити, що в процесі виховання ЕІ має здійснюватися опора на особистий життєвий досвід підлітка, оскільки готовність учня до активної життєдіяльності за межами навчального закладу визначається обсягом і якістю тієї інформації, яка стала надбанням його власної особистості й не просто зберігається в довгостроковій пам'яті, а перебуває в стані постійної готовності до актуалізації в різних життєвих ситуаціях [4].

Важливим є зауваження П. Соловєя про потребу врахування можливості виховання одноманітності, «єдиновірних» емоційних реакцій під час упровадження програм з розвитку ЕІ дітей та підлітків. Такі тренінгові програми мають урахувати індивідуальні особливості емоційності кожного учня та не формувати комформні, однотипні моделі поведінки, які б ігнорували індивідуальну позицію учня, його унікальність, стратегії емоційної поведінки. Ці навчальні програми мають збагачувати сприйняття власної емоційності, інших та виробляти вміння аналізувати свої емоції та інших, а не програмувати емоційну одноманітність [1].

Дж. Готтман та Дж. Деклер у своїй праці «Емоційний інтелект дитини» визначають чотири педагогічні стилі виховання дітей, використовуючи які ми можемо формувати емоційний інтелект або, навпаки, негативно впливати на емоційний розвиток дитини, виховувати в дитини невпевненість, нездатність розуміти та контролювати власний емоційний світ. Учені зазначають, що спілкування між педагогом і вихованцем може бути «тепле» та «позитивне», проте для розвитку емоційного інтелекту лише таких стосунків недостатньо. Виокремлено такі стилі виховання: *відторгнення, несхвалення, невтручання та емоційного виховання*.

Стиль емоційного виховання є найбільш оптимальним для розвитку ЕІ. Педагог розцінює негативні емоції учнів як момент для зближення, будь-які емоції його не дратують, цінує та усвідомлює почуття вихованців. Уважає негативні емоції учня як рисою особистості, яка потребує педагогічної уваги. Такі педагоги не губляться й не тривожаться при прояві різних емоцій учнів, поважають їх емоції. Використовують емоційні моменти, щоб вислухати учня, виявити емпатію, ідентифікувати емоції учня, запропонувати варіанти регуляції емоцій та межі їх вияву відповідно до ситуації, виробити навички вирішення проблем. Результатом є те, що учні вчать довіряти своїм почуттям, управляти своїми емоціями й вирішувати проблеми. Такі підлітки мають високу самооцінку, краще вчать та продуктивно будують взаємостосунки з навколишнім середовищем. Відповідно розвиток ЕІ та формування ціннісно-

емоційного ставлення учня опосередковано розвитком емоційної сфери особистості педагога та стилем виховання, якого він притримується [2].

У своїй праці «Акмеологічний розвиток емоційного інтелекту вчителів і учнів» М. Манойлова [4] зазначає, що на практиці вчителі часто оцінюють учня на підставі «правильності» його знань і вчинків, не цікавлячись при цьому його станом і почуттями. Крім того є почуття, які заохочуються, і є почуття, які відкидаються (які відчувати «не прийнято»). Педагог своєю поведінкою може або допомагати дитині усвідомити й виявити свої почуття, або перешкоджати їй у цьому. Якщо вчитель приймає емоційні реакції і стан дитини, то він тим самим визначає за нею право відчувати ці почуття, сприяє їх усвідомленню й тим самим – розвитку індивідуальності дитини. Коли педагог приймає емоційну реакцію дитини, він тим самим не лише визнає за нею право на таку реакцію, а й показує, що в цій ситуації така реакція припустима.

Систематичне звернення до емоційної сфери є основною умовою розвитку особистості школярів. Для того щоб сприяти реалізації творчого потенціалу учня, дорослий мусить сприяти його емоційному самовираженню. Для цього необхідно створювати такі умови, в яких учень проживає, усвідомлює та висловлює різні емоційні стани, систематично звертатися до власних емоційних переживань. Учителю необхідно допомогти дитині не тільки знайти правильну відповідь або правильне рішення, але й виявити емоційне ставлення; при цьому про об'єктивну перевірку не може бути й мови – емоційне ставлення людини приймається як самодостатнє виявлення її індивідуальності.

Важливу роль у вихованні ЕІ відіграє також реалізація принципів розвивального навчання – проблемності, діалогічності та індивідуалізації, сформульованих А. Матюшкіним [9]. Що стосується розвитку емоційного інтелекту школярів, емоційної сфери, то ці принципи реалізуються в такому: проблемність полягає в спонуканні дитини до розпізнавання, усвідомлення й вираження своїх почуттів; діалогічність виявляється в тому, що вчитель в діалозі допомагає дитині усвідомити й висловити свої емоції; індивідуалізація полягає в безоцінному прийнятті всіх емоційних реакцій учня, без критики, осуду або схвалення. У роботі з учнями розвиток емоційного інтелекту є результатом педагогічного впливу. Цілеспрямоване підвищення соціальної та емоційної компетентності учнів постає в основі збільшеної складності їх соціальних відносин і емоційних переживань.

Отже, підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що виховання ЕІ в учнів середнього шкільного віку детерміновано психологічними віковими особливостями (ідентифікацією власного «Я», самосвідомості, побудовою метакогнітивних стратегій та навичок, саморефлексією), так і особливостями педагогічної методології (форм, методів, прийомів, підходів, стилів виховання), яка має будуватися на принципах емоційного та розвивального навчання. Підлітковий вік – це період активного психосоціального розвитку таких структур особистості, як потреба в самопізнанні, спрямованості, формування «Я-образу», самооцінки. Усе це через усвідомлення себе як суб'єкта емоційного досвіду та носія певних особистісних якостей та рис дозволяє розвивати через виховання багато структур ЕІ, таких як усвідомлення власних емоцій та емоцій інших, емпатія, асертивність, просоціальність тощо.

Розробляючи основи гуманістичної педагогічної концепції, К. Роджерс писав, що в кожній людині від народження закладено прагнення повністю реалізувати себе, і вона наділена силами, необхідними для розвитку своїх можливостей. Основна мета освіти – виховання самоактуалізованої особистості, розкриття життєвого і творчого потенціалу кожної дитини. Очевидно, що розвинений ЕІ є необхідною передумовою сучасної особистості ХХІ ст., яка буде готова до викликів динамічного постіндустріального суспільства; володіти суспільно необхідними навичками та компетенціями. Виховання ЕІ в учнів жодною мірою не має бути обмежено й пов'язано з окремими шкільними предметами чи факультативами. Навпаки, необхідно інтегрувати навчальний процес так,

щоб у процесі навчання кожної шкільної дисципліни було задіяно емоційний інтелект і вчитель активно впроваджував ідеї емоційного навчання та виховання.

Подальшими напрямками наших досліджень є зміст і структура процесу виховання емоційного інтелекту учнів середнього шкільного віку.

Література:

1. Андреева И. Н. Азбука эмоционального интеллекта. СПб: БХВ.-Петербург, 2012. 288 с.
2. Готтман Дж., Деклер Дж. Эмоциональный интеллект ребенка. Пер. с англ. Г. Федоровой. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2016. 288 с.
3. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект: почему он может значить больше, чем IQ. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. 559 с.
4. Манойлова М. А. Акмеологическое развитие эмоционального интеллекта учителей и учащихся. Псков: ПППИ, 2004. 140 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
6. Носенко Е. Л., Четверик-Бурчак А. Г. Посібник до вивчення курсу «Теорія емоційного інтелекту». Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара, 2014. 73 с.
7. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник. К.: Кондор, 2015. 469 с.
8. Сопівник Р. В. Ретроспективний аналіз основних теорій лідерства. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. № 4. С. 104-109.
9. Токарева Н. М. Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. К., 2017. 548 с.

Васильковський І. П.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВОСПИТАНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА УЧАЩИХСЯ СРЕДНЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

В статье рассматриваются психолого-педагогические особенности процесса воспитания эмоционального интеллекта учеников среднего школьного возраста в учреждениях среднего образования. Проанализированы возрастные особенности психологических новообразований и социальной ситуации развития подростков и определены условия развития эмоционального интеллекта через процесс воспитания именно в этой возрастной группе учащихся. Указаны оптимальные методы и формы процесса формирования структурных составляющих эмоционального интеллекта и раскрыта роль учреждений среднего образования в воспитании эмоциональной грамотности учащихся новой украинской школы.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, EI, EQ, SEL, эмоциональное и социальное обучение, эмоциональная компетентность, воспитание эмоционального интеллекта, подростки, учащиеся среднего школьного возраста.

Vasylykivskyi I. P.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS OF EDUCATIONAL EMOTIONAL INTELLIGENCE FOR EDUCATION IN MIDDLE SCHOOL

The article deals with the psychological and pedagogical peculiarities of the process of education the emotional intelligence of secondary school pupils in secondary education institutions. The age features of psychological neoplasm and the social situation of teens' development are analyzed and the conditions of development of emotional intelligence are determined through the process of education in this age group of pupils. The mentioned optimal methods and forms of the process of formation of structural components of emotional intelligence and reveal the role of institutions of secondary education in the education of emotional literacy of pupils of the new Ukrainian school.

The introduction of social and emotional learning (SEL) and the formation of EI pupils in secondary education is one of the conditions for the formation of partial structures (emotional awareness, emotional self-regulation, empathy, etc.) of emotional competence, and thereby develop the integral EI indicator of the individual. This is possible taking into account the psychological peculiarities of the

development of the personality of the teenager (the process of identification, self-awareness of constructing metacognitive strategies and skills, self-reflection); the style of education that the teacher adheres to (rejection, disapproval, noninterference and emotional educator); the principles of developing education (problem, dialogicity and individualization) and the place of personality emotions in cognition and educational process; optimal methods (game, art methods, trainings, discussion methods, modeling, play roles, feedback, demonstration and design, interactive presentations, brainstorming, analysis of stories and situations) and forms of constructing an educational process that take into account the development of intrapersonal and interpersonal criteria of the EI.

Key words: emotional intelligence, EI, EQ, SEL, emotional and social learning, emotional competence, education of emotional intelligence, teens, pupils of middle school age.

Рецензент: Кохановська О.В.

УДК 613:37-053.5

Горобець І. А.*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

У статті висвітлено проблему формування культури здоров'я молодших школярів в освітньому просторі. Автором розглядаються визначення вчених щодо сутності понять «культура», «культура здоров'я». Виявлено значне розмаїття в розумінні досліджуваного поняття різними авторами, що вказує на складність поняття «культури здоров'я» як психолого-педагогічного феномену. Розкрито формування культури здоров'я молодших школярів у позаурочний час як невід'ємну складову загальної культури особистості, що забезпечує певний рівень знань, умінь і навичок формування здоров'я. Зокрема визначено, що культура здоров'я – це складне інтегративне утворення, компонентами якого є знання про збереження й удосконалювання особистого здоров'я, ціннісного ставлення до свого здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, здоровий спосіб життя, культура здоров'я, молодші школярі.

Значну роль у формуванні культури особистості, у підвищенні інтелектуального, фізичного, духовного потенціалу людини відіграє освіта. Від того, якими будуть випускники освітніх закладів, залежить майбутнє України.

На думку медиків і педагогів, основи здоров'я закладаються ще з дитинства. За час навчання в школі учень втрачає третину свого здоров'я. Якщо понад 90 % першокласників ідуть до школи з великою радістю, то в 3 класі це бажання поступово зникає. Після закінчення початкової школи 20 % учнів втрачають інтерес до навчання, у 18 % фіксуються знижені показники здоров'я [10].

Одним із головних завдань сучасної початкової школи є створення сприятливих умов для правильного фізичного розвитку дитячого організму з активним використанням здоров'язбережувальних технологій; зміцнення фізичного, психічного, соціального, духовного здоров'я школярів.

Формування наукового поняття культури здоров'я школярів є складовою загальної культури особистості, що відображає усвідомлене ціннісне ставлення людини до власного здоров'я, виражене в повноцінному фізичному, психічному, духовно-моральному й соціальному розвитку.

Наукові дослідження проблеми формування культури здоров'я школярів у галузі педагогічної, культурологічної та валеологічної освіти й виховання мають певну обмеженість, фрагментарність. Теоретичні пошуки шляхів розвитку шкільного фізкультурного й валеологічного навчання та виховання молодших школярів також недостатньо сприяли ефективності формування культури здоров'я учнів. У зв'язку з цим

*© Горобець І. А.